

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
в.о. завідувача кафедри іноземних мов професійного спрямування
Державного університету «Київський авіаційний інститут»
ПАЗЮРИ НАТАЛІЇ ВАЛЕНТИНІВНИ
на дисертаційне дослідження СОВИ МАЙЇ ВОЛОДИМИРІВНИ
«Тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX –
початок XXI століття)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
галузь знань 01 Освіта, педагогіка**

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Актуальність теми дисертаційного дослідження Сови М.В. обумовлена необхідністю створення сучасної системи підготовки фахівців в Україні, які спроможні виконувати не лише широкий спектр професійних функцій в умовах кризових явищ та нестабільного розвитку, а і використовувати потенціал іноземної мови у налагодженні міжнародної взаємодії у різних сферах. Розвиток іншомовної підготовки у вищій професійній освіті обумовлений цілеспрямованою державною політикою України щодо європейської інтеграції та реформування вищої освіти, зокрема підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, прийняття Закону України «Про вищу освіту», національна програма популяризації іноземних мов “Україна speaking” в рамках ініціативи GoGlobal, оцінювання рівня володіння іноземними мовами в Україні за європейськими стандартами CEFR (The Common European Framework of Reference) тощо. Потреба сучасного суспільства у фахівцях, які вільно володіють іноземною мовою, зумовлює необхідність пошуку нових конструктивних ідей з оптимізації та інтенсифікації формування іншомовної професійної компетентності та актуалізує вивчення досвіду підготовки фахівців у країнах, в яких спостерігається високий рівень працевлаштування і використання людського капіталу задля економічного зростання держави, які мають ефективні можливості збалансованого фінансового, інтелектуального розвитку особистості. Саме у Китайській Народній Республіці сформувався інноваційний досвід підготовки філологів, конструктивне використання якого в умовах українських реалій уможливить суттєве оновлення змісту, організаційних форм, ресурсного забезпечення підготовки у закладах вищої освіти в Україні.

Актуальність проблеми доведено авторкою та конкретизовано в коректно сформульованому науковому апараті дослідження, котрий відповідає вимогам і є самостійним для розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертанткою. Визначена авторкою логіка є послідовною, відповідає науковий проблемі та спрямована на системне її вирішення.

Свідченням ґрунтовності виконаної роботи є її зв'язок із тематичним планом науково дослідницьких робіт Хмельницького національного університету в межах науково-дослідницької роботи «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663).

Тема роботи затверджена вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 9 від 02.12.2021 року).

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації забезпечується застосуванням у ході її виконання методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження та підтверджується застосуванням необхідного комплексу методів дослідження, відповідною і достатньою джерельною базою, коректною кількісною обробкою та якісним аналізом, а також практичним впровадженням дослідницьких результатів. Для досягнення мети та завдань дослідження в роботі було використано такі методи дослідження: *теоретичні* – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, порівняння для роботи з науковою літературою, нормативно-правовими документами, фактами й даними; *компаративний аналіз* – для вивчення й узагальнення вітчизняних і зарубіжних підходів до окреслення сучасних тенденцій розвитку мовної освіти в університетах Китаю; *історичний аналіз* – для опису генези мовної освіти, з'ясування впливу філософських учень на розвиток мовної освіти в Китаї; *структурно-функційний аналіз* для з'ясування структурних, змістових, організаційно-методичних засад розвитку мовної освіти в університетах Китаю; *метод наукової екстраполяції*, який дав змогу окреслити можливості використання конструктивних ідей китайського досвіду в Україні; *пошуковий* – для формулювання узагальнених висновків, виявлення раціонального й практично-ціннісного в наукових працях із порівняльної педагогіки; *емпіричні* – спостереження, дискусії з науково педагогічними працівниками університетів Китаю, стажування в університетах Китаю.

Сформована автором джерельна база відзначається різноманітністю і достатньою структурною повнотою. Вона включає 339 найменувань, з них 278 – зарубіжних джерел англійською та китайською мовами, що слугує безперечним доказом інформативності та валідності представленої роботи. Значну цінність для дослідників та практиків педагогічної освіти мають додатки, котрі грамотно оформлені. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також широкою апробацією результатів дослідження. Дисертантка представила основні положення своєї дисертації на багаточисельних науково-практичних і науково-методичних конференціях різних рівнів, а також інших науково-практичних заходах.

3. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації:

Комплексно проаналізовано внутрішню мовну політику Китаю, спрямовану на популяризацію мови в зарубіжних країнах через застосування «м'якої сили», що посилює світову конкуренцію за освітній ринок; на основі аналізу й узагальнення сучасних тенденцій розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець ХХ – початок ХХІ століття) витлумачено різні аспекти білінгвізму та багатомовності в Китаї; науково обґрунтовано історичні й соціально-філософські засади розвитку мовної освіти в Китаї, як багатогранного феномену, який поєднує національні традиції, модернізацію та глобалізацію; схарактеризовано глобальні тренди двомовної освіти; доведено престижність національної мови та взаємодії із суспільством; викладено

педагогічні засади транслінгвізму й використання мовних практик, які виходять за межі традиційних мовних систем; визначено чотири моделі багатомовної освіти («акумулятивна» («Accretive»), «збалансована» («Balanced»), «перехідна» («Transitional»), «знецінена» («Depreciative»)), специфіка яких відображена в пріоритетності мови етнічної меншини або китайської мови; виокремлено особливості структури системи вищої освіти, що має тріадну основу (державні університети, приватні університети й коледжі, професійно-технічні навчальні заклади); досліджено типологію програм із мовної освіти в університетах Китаю за освітніми рівнями й напрямками; зацентровано увагу на різних моделях освітньої траєкторії (підготовчі програми, тривалі програми навчання, короткотривалі (інтенсивні/практичні), регулярні програми, практико-орієнтовані програми); проаналізовано методику навчання китайської мови як іноземної, ґрунтованої на поєднанні принципу диверсифікації, апроксимації, урізноманітнення вправ, методу асоціацій у навчанні лексики, перекладного методу, комунікативних завдань, багаторазового запам'ятовування, ігрових методів, прийомів мнемотехніки, проблемно-орієнтованого навчання, кейсів, методу «перевернутого класу», «скафолдингу», «тандем навчання»; здійснено компаративний аналіз мовної освіти в КНР та Україні; окреслено особливості іншомовної підготовки здобувачів з іноземної мови (китайської) на підставі досвіду Хмельницького національного університету; виявлено шляхи імплементації прогресивного досвіду мовної освіти в КНР у заклади вищої освіти України.

4. Нові факти, одержані здобувачем.

У дисертаційній роботі Сови М.В. *вперше* у вітчизняній педагогічній теорії та практиці на основі комплексного дослідження *обґрунтовано* сучасні тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття), а саме: інтеграція в міжнародну культурно-освітню спільноту; розвиток білінгвізму й мультилінгвізму; екологізація мовної освіти; збалансована мовна політика у забезпеченні глобальної комунікації; формування лінгвального ландшафту на засадах тримовності й двописемності; поєднання класичних гуманітарних традицій із сучасними світовими освітніми тенденціями; інтернаціоналізація мовної освіти на інституційному рівні; популяризація китайської мови за межами країни через діяльність Інститутів Конфуція; використання інноваційних методів і технологій навчання іноземної мови; організація навчання за програмами мовної освіти з різними моделями освітньої траєкторії; цифровізація мовної освіти в університетах; *окреслено* можливості використання конструктивних ідей китайського досвіду в контексті розвитку мовної освіти в університетах України; *удосконалено* форми, методи й технології викладання китайської мови як іноземної в університетах України на засадах використання китайського досвіду; *подальшого розвитку набули* положення щодо впливу філософських ідей і глобалізаційних процесів на розвиток мовної освіти в Китаї; формування напрямів та сучасних стратегій державної мовної політики Китаю; уявлення про мультилінгвізм у китайському культурно-лінгвальному дискурсі; напрями розвитку співпраці й академічної мобільності у сфері мовної освіти між університетами України та Китаю. *До наукового обігу введено* нові персоналії, факти, поняття, теоретичні ідеї та підходи з проблем розвитку мовної освіти в університетах Китаю.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що розроблено й упроваджено навчально-методичне забезпечення, а саме навчально-методичний комплекс для освітнього компонента «Китайська мова (за рівнями)»; структуровано й оновлено зміст дисциплін «Порівняльна професійна педагогіка» (тема «Мовна освіта в Китаї»); «Ділова англійська мова» для китайських студентів Хмельницького національного університету. Представлені в роботі організаційно-педагогічні аспекти навчання китайської мови впроваджено в педагогічну практику для активізації навчально пізнавальної діяльності студентів, підвищення їхньої мотивації до виконання самостійних, індивідуальних і групових дослідницьких завдань. Отримані результати можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО під час подальшого розроблення освітньо-професійних та освітньо-наукових міждисциплінарних програм, викладання курсів з іноземної мови, основ наукового дослідження, методики викладання іноземних мов, лінгводидактики, порівняльної професійної педагогіки, вибіркового навчальних курсів, спецкурсів, тренінгів. Прогностичний потенціал наукової студії зумовлений можливістю організації на її основі подальших наукових розвідок із проблем мовної освіти, педагогічної компаративістики. Результати наукового пошуку стануть у пригоді магістрантам, аспірантам, докторантам під час підготовки й реалізації досліджень.

6. Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес таких закладів:

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Хмельницького національного університету (довідка № 013/8 від 01.10.2024 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 1617/33-03 від 13.12.2024 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/46 від 12.12.2024 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/3856 від 20.12.2024 р.), Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (довідка № 315а/2024 від 06.12.2024 р.).

7. Оцінка структури та змісту дисертації.

Зміст дисертаційного дослідження логічно побудований, цілісний, завершений, чітко структурований. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу, разом – 339 найменувань, із них 278 – англійською та китайською мовами), 14 додатків. Загальний обсяг роботи становить 281 сторінка, із них основного тексту – 192 сторінки. Дисертація містить 10 таблиць та 11 рисунків.

У вступі обґрунтовано актуальність виконаного дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; висвітлено наукову новизну і практичне значення результатів дослідження; представлено апробацію та впровадження результатів дослідження; подано структуру й обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади розвитку мовної освіти в Китаї» з'ясовано стан розроблення проблеми в українському й

зарубіжному науковому дискурсі, досліджено вплив філософських учень на розвиток мовної освіти в Китаї, схарактеризовано сучасні стратегії розвитку державної мовної політики Китаю, обґрунтовано білінгвальну освіту як стратегічний напрям розвитку людських ресурсів Китаю. Доведено, що проблема розвитку мовної освіти в університетах Китаю не набула системного дослідження в порівняльно-педагогічному дискурсі. Сучасні студії систематизовано за кількома напрямками: історичні й соціально філософські засади розвитку мовної освіти в Китаї; розвиток і реформування мовної політики Китаю в II половині XX – на початку XXI століття; мовне розмаїття та лінгвальна толерантність у китайському суспільстві; психолого педагогічні основи розвитку мовної освіти в Китаї; розвиток і функціонування системи вищої освіти Китаю; процеси лінгвальної та освітньої глобалізації, інтернаціоналізації вищої мовної освіти Китаю й України.

Доведено, що китайська система мовної освіти є результатом впливу конфуціанства, даосизму, буддизму, що послугували фундаментом китайської культури й соціальних норм. Зміни в мовній освіті відображають національні пріоритети розвитку китайського суспільства. З-поміж ключових варто назвати підвищення рівня володіння іноземними мовами, популяризацію китайської мови у світі, сприяння міжкультурному діалогу. Внутрішня мовна політика Китаю передбачає проведення заходів усередині країни, популяризацію мови в зарубіжних країнах через застосування, зокрема, «м'якої сили», що посилює світову конкуренцію за освітній ринок. З'ясовано, щоу культурно-освітньому просторі функціонує чотири моделі багатомовної освіти: «аккумулятивна» («Accretive»), «збалансована» («Balanced»), «перехідна» («Transitional»), «знецінена» («Depreciative»). Специфіка моделей відображена в пріоритетності мови етнічної меншини або китайської мови.

У другому розділі *«Організаційно-методичні засади мовної освіти в університетах Китаю»* подано загальну характеристику системи університетської освіти Китаю, досліджено типологію програм із мовної освіти в університетах Китаю, описано інноваційні підходи до викладання китайської мови як іноземної в університетах Китаю, проаналізовано навчально-методичний супровід та інформаційні ресурси, що забезпечують розвиток мовної освіти в університетах Китаю.

Схарактеризовано структуру системи вищої освіти, яка має тріадну основу: державні університети, приватні університети й коледжі, професійно-технічні навчальні заклади. Досліджено типологію програм із мовної освіти в університетах Китаю за освітніми рівнями й напрямками. Умовно виокремлено програми з китайської мови для іноземців та програми фахової іншомовної підготовки. Виявлено різні моделі освітньої траєкторії: підготовчі програми; тривалі програми навчання; короткотривалі (інтенсивні/практичні); регулярні програми; практико-орієнтовані програми. З'ясовано, що методика навчання китайської мови як іноземної ґрунтована на поєднанні принципу диверсифікації, апроксимації, урізноманітнення вправ, методу асоціацій у навчанні лексики, перекладного методу, комунікативних завдань, багаторазового запам'ятовування, ігрових методів, прийомів мнемотехніки, проблемно-орієнтованого навчання, кейсів, методу «перевернутого класу», «скафолдингу», «тандем навчання» тощо. Констатовано, що китайські

університети регламентують високі стандарти мовної освіти, поєднуючи традиційні підходи навчання із сучасними цифровими технологіями й застосунками («The Mandarin Pod», «ChineseClass101», «iQIYI», «Youku», «LingoDeer», «Italki», «Preply», «Memrise» та ін.), що помітно покращують процес навчання китайської мови, створюючи інтерактивне й доступне навчальне середовище.

У третьому розділі *«Перспективні напрями розвитку мовної освіти в Україні на інституційному рівні в умовах освітнього партнерства»* схарактеризовано китайсько-українські ініціативи щодо розвитку партнерства у сфері мовної освіти на інституційному рівні, окреслено особливості іншомовної підготовки здобувачів з іноземної мови (китайської) на підставі досвіду Хмельницького національного університету, обґрунтовано перспективні напрями розвитку мовної освіти в Україні, з огляду на конструктивні ідеї практики Китаю.

Наголошено, що Україна та Китай мають великий потенціал для зміцнення партнерства у сфері мовної освіти, це сприятиме розвитку двосторонніх відносин і підвищенню якості підготовки фахівців у міжнародному контексті, поглибленню культурного діалогу між двома країнами. Серед найбільш ефективних напрямів співпраці виокремлено такі: розроблення спільних освітніх програм, які надають студентам змогу отримати дипломи обох країн; запровадження стипендій уряду КНР, що сприяє фінансуванню навчання українських студентів у провідних університетах Китаю; участь здобувачів у мовних літніх школах, що оптимізує формування міжкультурної компетентності та вдосконалення мовних навичок. Українсько-китайська академічна співпраця демонструє позитивну динаміку й відкриває нові можливості для інтеграції вітчизняної освіти в глобальний освітній простір. Окремі ідеї, підходи, методи й технології навчання китайської мови впроваджено в освітній процес ХНУ. Ефективне поєднання традиційних та інноваційних методів і прийомів навчання китайської мови сприяє персоналізації навчання, підвищенню мотивації студентів, створенню ефективного освітнього середовища, що забезпечує розвиток усіх мовленнєвих навичок. Обґрунтовано перспективні напрями розвитку мовної освіти в Україні, що стосуються впровадження інновацій на державному та інституційному рівнях. Пропозиції диференційовано на загально-рекомендаційні та конкретно-рекомендаційні, залежно від рівня їх реалізації та сфери впливу.

Загальні висновки відповідають визначеним завданням, обґрунтовані та переконливі, що свідчить про самостійність і логічність суджень, належну наукову готовність дисертантки. Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог. Отже, здійснений детальний аналіз дозволяє констатувати, що дисертаційна робота Сиви Майї Володимирівні за структурою, змістом, обґрунтованістю основних положень, висновків є завершеним самостійним дисертаційним дослідженням.

8. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні результати дослідження опубліковано у 12 працях, із них 6 наукових статей (2 в співавторстві) – у фахових виданнях України (усі видання входять до міжнародних наукометричних баз даних), 6 публікацій – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

9. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Сиви Майї Володимирівні, вважаємо за доцільно висловити окремі зауваження та побажання:

1. Зважаючи на важливість проведеного дослідження, бажано було би поширити географію публікацій за рахунок фахових статей здобувачки.

2. В додатках К представлений опис вибіркової дисципліни «Китайська мова» в Хмельницькому національному університеті. Дисертаційна робота набула би більшої вірогідності, якби освітньо-професійні програми і інших ЗВО України, які здійснюють підготовку фахівців з китайської мови, також були проаналізовані та представлені у додатках.

3. Для більшої популяризації результатів проведеного дослідження вважаємо, що назви законодавчо-нормативних документів КНР, які стосуються розвитку мовної політики в країні (сс. 28-29 в пп. 1.1), рисунки 2.1 (с. 90, пп. 2.1), 2.6 (с. 99, пп. 2.2), 2.7 (с. 124, пп. 2.3), 2.8. (с. 134, пп. 2.3) та Додатки Б, Д, Е необхідно було перекласти українською мовою.

4. Авторка здійснила теоретичне вивчення актуальної проблеми. Проведене дослідження має вагому наукову новизну, вирізняється цілісністю та оригінальністю. З огляду на позитивну оцінку роботи, пропонуємо опублікувати її матеріали та результати у вигляді монографії.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, жодним чином не знижують наукової цінності роботи. Загалом подана дисертаційна робота вирізняється фундаментальністю, оригінальністю, інтегрованим характером, глибиною теоретичного аналізу й новизною методичних пропозицій та у повній мірі відповідає шифру спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

10. Висновок

Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Сиви М.В. на тему: «Тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття)» заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 6 і 7 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ України №341 від 21.03.2022 р., №502 від 19.05.2023 р., №507 від 03.05.2024 р.) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України від 12.01.2017 р. №40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України від 31.05.2019 р., №759), а її авторка Сива Майя Володимирівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 01 Освіта, педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
в.о.завідувача кафедри іноземних мов
професійного спрямування
Державного університету
«Київський авіаційний Інститут»

Підпис Пазюра Н.В. завідувач
Вчений секретар

Н.В.Пазюра

Ірина Набок